

HOUTAANTASTING EN BESTRIJDING 1991-2016

SHR bestaat 25 jaar. Ter gelegenheid hiervan publiceert SHR Academy een serie artikelen waarin wordt teruggekeken op ontwikkelingen die in verschillende werkvelden plaatsvonden. Ditmaal: houtaantasting en bestrijding. Ook op dit gebied hebben zich belangrijke verschuivingen voorgedaan.

AANTASTERS NIET VERANDERD, BESTRIJDING WEL

Je zou kunnen zeggen dat 25 jaar tegenwoordig langer is dan bijvoorbeeld honderd jaar geleden, want de snelheid waarmee dingen veranderen is toegenomen. En zo kun je je afvragen wat er in die afgelopen kwart eeuw eigenlijk niet veranderd is? Voor dit werkveld ligt dat antwoord voor de hand: dat zijn de aantasters zelf. We komen ze nog steeds tegen, de houtwormen, knaagkevers, boktorren en houtwespen, de huiszwam, kelderzwam en poriëzwam. Hoewel de jaren negentig wel tot meer kennis over met name de

bonte knaagkever hebben geleid, is er qua aantasters in wezen niet veel nieuws onder de zon.

SPINTHOUTKEVER Of, tenminste, vormt de spinhoutkever de uitzondering op de regel? Zijn aanwezigheid is nog lang niet zo normaal als die van een vlieg, wat een 'expert' onlangs nog beweerde, maar wij menen dat hij een langzaam toenemend probleem is. Meldingen komen vaak uit (nieuwbouw)woningen, die pas één of twee jaar geleden zijn opgeleverd, en zijn dan vrijwel

altijd terug te leiden tot het gebruikte plaatmateriaal of constructiehout.

Het is een nogal kieskeurig beest: hij lust alleen het zetmeelrijke spint van loofhout met grotere houtvaten, zoals eiken, essen, maar ook bijvoorbeeld robinia, limba, abachi en meranti. Toch is de schade groot omdat de kever een duidelijk kortere levenscyclus heeft en zich dus sneller ontwikkelt dan andere drooghoutborende insecten. Het is onze stellige indruk dat infecties vooral optreden tijdens transporten en in houtopslagplaatsen. Verhoogde aandacht op die momenten zou wel eens geld op kunnen leveren.

REGELGEVING Eén ding dat in de voorbije 25 jaar zeker veranderd is, zijn het aantal en de aard van de beschikbare bestrijdingsmiddelen. In het begin van de toepassing van chemische bestrijdingsmiddelen was er het geloof dat daarmee alle problemen zouden kunnen worden opgelost. Maar waar het eerst vooral belangrijk was dat het wérkte, bleken er toch ook andere, minder gewenste effecten te zijn. Er kwam een bestrijdingsmiddelenwet en sindsdien zijn de eisen bij uitstek ten aanzien van neveneffecten steeds strenger geworden. Kort vóór 1991 zijn lidaan (insecticide) en

BESTRIJDING OP MAAT

Beoordeling van een houtconstructie op aantasting.

FOTO'S: SHRF/BAUVOOMA

De bonte knaagkever had het voorzien op de kerktorens van Deinum.

De gevreesde spinhoutkever.

pentachloorfenol (fungicide) in de ban gedaan. Niet dat ze slecht werkten, maar qua milieu en veiligheid waren er betere alternatieven beschikbaar. Zo zijn stoffen als deltamethrin en azaconazool geïntroduceerd, stoffen die nu echter ook alweer een jaar of tien niet meer gebruikt worden.

De regelgeving is verder aangescherpt en in 2007 kwam de nieuwe Nederlandse bestrijdingsmiddelenwet: de Wet gewasbeschermingsmiddelen en biociden. Deze bracht een belangrijke kentering in het gebruik van middelen, omdat vanaf dat moment een vakbekwaamheidsdiploma verplicht werd voor iedereen die professioneel, in opdracht van derden, een bestrijdingsmiddel toepast. Dit diploma is vijf jaar geldig en kan worden verlengd door het volgen van nascholingen: ook hier heeft de 'permanente educatie' zijn intrede gedaan. Terwijl in 1991

een aannemer nog zelf houtwormbestrijdingsmiddel inkocht en dit op het werk gebruikte, moet hij daarvoor nu een medewerker laten opleiden of een gespecialiseerd bedrijf inschakelen.

Inmiddels is de regelgeving ook verder geïnternationaliseerd met de Europese Biocidenverordening uit 2012. De eisen en kosten voor het verkrijgen en in stand houden van toelatingen voor bestrijdingsmiddelen zijn tegenwoordig echter dusdanig hoog, dat veel toelatingen zijn komen te vervallen. Het aantal beschikbare middelen is daardoor sterk gedaald. Voor de bestrijding van houtworm en zwam is dat nu niet echt een item, maar in branches waar het onderwerp resistentie speelt - denk aan ratten, muizen en vliegen - is het wel degelijk een probleem.

METHODEN Toen eind jaren tachtig een discussie ontstond over effectieve bestrijding van de bonte knaagkever in monumenten (de kerktoerenspits, 'siepel', van Deinum kreeg landelijke bekendheid), wekte dat de interesse van Jacob Slegten, de 'loodgieter uit Wijhe'. Voor (kleine) museale voorwerpen werd wel al langer gekeken naar alternatieven voor bestrijdingsmiddelen, maar Slegten ontwikkelde de 'methode Wijhe' als alternatief voor hele (hout) constructies. Zijn principe van langzaam opwarmen en afkoelen en de vochtigheid op peil houden viel juist op dat moment bij eigenaren en beheerders van monumentale panden in goede aarde.

Of er kwamen mensen bij een bestrijdingsfirma, die de houtworm in hun antieke kinderwieg wilden laten bestrijden, maar ervoor terugdeinsden om dit met chemische middelen te laten doen. Tekenen van de tijd, dat er iets aan het veranderen was, dat het toepassen van bestrijdingsmiddelen ook in het publiek bewustzijn leefde en er alternatieven nodig waren.

Zo is reeds in 1997 de eerste ultra-laag-zuurstof-bestrijding in een gebouw uitgevoerd, al heeft het daarna toch nog een aantal jaren geduurd voordat dit voet aan de grond heeft gekregen. Er moest ook iets komen in de plaats van methylbromide (gas, gebruikt voor gebouwen en ook in containers), dat op grond van nadelige milieu-effecten wereldwijd verboden werd. Tegenwoordig kan er weer gegast worden met sulfurydifluoride, maar alleen door daarin gespecialiseerde bedrijven en onder stringente voorwaarden.

OP MAAT Wat we al bij de meubels zagen, zien we in dit werkveld ook: bestrijding op maat. Hoewel zelf eind jaren tachtig al werd opgeleid met de lijfspreuk "Bestrijden = Weren + Verdelen", is de branche (verder) geprofessionaliseerd in de zorg om met zo weinig mogelijk middel zoveel mogelijk effect te sorteren. Wie vroeger een ongediertebestrijder was (het beeld van een soort 'Ghostbuster' tegen ratten en kakkerlakken), doet nu aan plaagdiermanagement. IPM (Integrated Pest Management) heeft in de praktijk zijn intrede gedaan, zodat samen met de klant alle mogelijkheden worden benut om het probleem zo verantwoord mogelijk in de hand te houden.

Voor monumentale gebouwen is er sinds kort een richtlijn, die nauwkeurig omschrijft hoe de aanpak van houtaantasting in zijn werk zou moeten gaan. Voordat er bestreden wordt, dient er te worden geïnspecteerd, gemeten en gemonitord. Met als doel om zoveel mogelijk historisch materiaal in zijn oorspronkelijke kwaliteit te bewaren.

De bij SHR ontwikkelde Woodworm Detector, waarmee actieve aantasting door houtworm en boktor kan worden gedetecteerd, past daar perfect in. En als dergelijk vooronderzoek dan gedaan wordt door een deskundige maar onafhankelijke partij, dan zal naar onze mening de balans tussen noodzakelijke maatregelen en de hoogte van de bestrijdingsofferte het best gewaarborgd zijn. Al mag daarbij tegenwoordig ook niet buiten de waard (= mondige klant) worden gerekend.

Auteur: Jos Creemers (SHR) ■

Ultra lage zuurstofbehandeling in een kerk.

SHR
ACADEMY

In het kader van kennisdeling brengt SHR Academy met enige regelmaat inhoudelijke artikelen uit. Dit artikel is hier een voorbeeld van. Op SHR's feestelijke jubileumbijeenkomst (9 september 2016 vanaf 14.00 uur in Wageningen) wordt een blik geworpen op het verleden maar zeker ook op de toekomst. Website: www.shr.nl ■